

Uttalanden om åklagares vid Åklagarmyndigheten, Riksenheten för polismål, underhandskontakter med befattningshavare som en polisanmälan avsåg

Anmälan

I en anmälan till JO ifrågasatte AA vice överåklagaren BB vid Åklagarmyndigheten, Riksenheten för polismål, handläggning av en polisanmälan och uppgav i huvudsak följande.

AA gjorde den 1 april 2008 en polisanmälan mot icke namngivna poliser och åklagare. BB beslutade några dagar senare att inte inleda förundersökning. Han kontaktade då BB för att höra sig för om varför anmälan lagts ned innan han hörts i saken och kunnat precisera sig. BB bad då att få återkomma och när han gjorde det uppgav han att AA skulle bli förhörd. När inget sedan hände ringde AA till BB på nytt. Då uppgav BB att han kontaktat de två åklagare som polisanmälan kunde avse och förhört sig om det hade begåtts några felaktigheter och att det då inte framkommit något som var värt att utreda. Det var därför meningslöst att höra AA i ärendet. – AA ifrågasatte åklagarens objektivitet och ansåg att handläggningen stred mot vad som kunde anses vara ”rättsäkerhet”.

Utredning

Handlingar i Polismyndighetens i Västra Götaland ärende K50673-08 och riksenhetens ärende AM-55063-08 inforrades och granskades. Av dessa framgick följande. Den 1 april 2008 upprättades en polisanmälan om tjänstefel mot polis och åklagare med AA som målsägande. Den 4 april beslutade BB att inte inleda förundersökning i ärendet med motiveringen att anmälningsuppgifterna inte gav anledning att anta att brott som hör under allmänt åtal förövats. Det framgick inte av handlingarna att BB haft kontakt med någon av de åklagare som kunde vara aktuella i ärendet.

Muntliga upplysningar inhämtades från BB som uppgav att uppgiften i anmälan att han talat med två åklagare om det bakomliggande ärendet och att han inte dokumenterat samtalen var riktig. Han uppgav också att han haft en underhandskontakt med en polis och att han inte mindes varför han inte hade dokumenterat samtalen.

Ärendet remitterades till Åklagarmyndigheten för upplysningar och yttrande över ärendets handläggning, särskilt vad avsåg de kontakter BB under hand hade haft med två åklagare och en polis.

Åklagarmyndigheten (dåvarande vice riksåklagaren CC) inkom med yttrande, till vilket hade fogats upplysningar från överåklagaren DD (här utelämnade) och BB.

BB upplyste följande.

Jag saknar minnesbild av händelsen med undantag utav att AA ringt mig med anledning av att anmält polismän för tjänstefel. Han delgav mig sin version av ett, för mig då, okänt händelseförlopp.

Anledningen till att jag kontaktade mina kolleger, som handlade det för AA:s anmälan bakomliggande händelsen, var att AA vid vårt samtal gav uttryck för, vad jag upp-fattade som, livsleda.

Detta förhållande oroade mig, enär AA är en ung man med livet framför sig. Jag kontaktade mina kolleger EE och FF samt polis-intendent GG. Samtliga tre delade inte min oro för AA:s hälsa utan fastmera motsatsen.

Mina kontakter i ärendet saknar rättsliga överväganden utan har helt sin grund i min oro för AA:s hälsa.

Kontakterna har inte dokumenterats enär jag inte har för vana att dokumentera informella samtal med kolleger.

CC anförde följande.

Bakgrund

AA har i en anmälan till Riksdagens ombudsmän framfört klagomål mot en åklagare vid Riksenheten för polismål. Av handlingarna i ärendet framgår bl.a. följande.

AA har varit föremål för en förundersökning (hädanefter grundärendet) vid 2:a åklagarkammaren i Göteborg. Därvid har två olika åklagare, HH och JJ, den 19 respektive 25 mars 2008 fattat beslut om att AA skulle hämtas till förhör. Beslutet har verkställts av polismyndigheten den 25 mars 2008.

AA har den 1 april 2008 anmält Polis- och Åklagarmyndigheten för tjänstefel då han ansett att myndigheterna har använt felaktiga och onödiga tvångsåtgärder i samband med att han kallats till förhör.

Anmälan inkom till Riksenheten för polismål den 4 april 2008. Av handlingarna i grundärendet framgick bl.a. vilka åklagare som fattat det aktuella tvångsmedelsbeslutet.

Åklagaren KK har den 4 april 2008 beslutat att inte inleda förundersökning med anledning av AA:s anmälan med motiveringen att anmälningsuppgifterna inte ger anledning att anta att brott som hör under allmänt åtal har förövats.

AA har därefter kontaktat åklagaren KK per telefon. KK har i sin skrivelse hit redogjort för vad som enligt hans mening förevarit vid samtalet. Vid telefonsamtalet har AA gjort sådana uttalanden att KK känt oro för dennes hälsa. Med anledning härav har KK tagit kontakt med åklagarna HH och JJ som handlagt grundärendet samt polis-intendenten LL, vilken har deltagit i ett arbetsrättsligt beslut hos polismyndigheten med anledning av tjänstefelsanmälan. KK har uppgett att dessa kontakter helt haft

sin grund i hans oro för AA:s hälsa och han har därför inte gjort några rättsliga överväganden. KK har uppgett att han inte har dokumenterat dessa kontakter eftersom han inte brukar dokumentera informella samtal med kollegor.

Av yttrandet från riksenhetens chef framgår att det händelseförlopp KK har omnämnt i sin skrivelse har rört AA:s relationsproblem. AA har således enligt chefens uppfattning inte tillfört några uppgifter i sak.

Bedömning

Åklagaren KK har i början av april 2008 beslutat att inte inleda förundersökning med anledning av AA:s anmälan om tjänstefel avseende åklagare och polis.

AA har därefter kontaktat åklagaren KK. Samtalet synes bl.a. ha rört AA:s relationsproblem. Det förefaller vid samtalet inte ha framkommit något som har haft betydelse för åklagarens beslut eller handläggningen av ärendet. Inte heller tycks det ha funnits skäl för någon formell åtgärd med anledning av samtalet. Åklagaren KK har därför, enligt min mening, inte haft anledning att upprätta en tjänsteanteckning.

Åklagaren KK har med anledning av AA:s uppgifter dock blivit allvarligt bekymrad över AA:s hälsotillstånd. På grund härav har han kontaktat de åklagare som handlagt grundärendet samt en polisintendent. Eftersom samtalen inte har rört AA:s anmälan mot polis och åklagare har det enligt min mening inte funnits något hinder att ta dessa kontakter. Jag delar också åklagarens uppfattning att det inte har förelegat skäl att dokumentera dessa samtal.

Åklagarmyndigheten anmodades därefter att lämna upplysningar om anledningen till att BB lämnat andra uppgifter till handläggare hos JO än de som lämnats till Åklagarmyndigheten när det gällde hans underhandskontakter med berörda personer.

Åklagarmyndigheten (CC) inkom med yttrande till vilket hade fogats upplysningar från BB (här utelämnade).

CC anförde följande.

Bakgrund

Efter att AA framfört klagomål hos JO mot en åklagare vid Riksenheten för polismål har en handläggare hos JO per telefon kontaktat åklagaren KK. KK har under samtalet bekräftat att han talat med två åklagare ”om det bakomliggande ärendet”.

Efter att JO begärt att Åklagarmyndigheten skulle lämna upplysningar och yttrande i ärendet har åklagaren KK till riksåklagaren inkommit med upplysningar. I upplysningarna hit har KK bl.a. anförat att anledningen till att han kontaktade de aktuella åklagarna, vilka handlade det för AA:s anmälan bakomliggande ärendet, var att AA vid samtalet uttryckt sig på sådant sätt att åklagaren känt oro för AA:s hälsa.

Åklagaren KK har i sina kompletterande upplysningar hit uppgett att han inte har några detaljerade minnesbilder av samtalet med handläggaren hos JO men att han inte betvivlar riktigheten av den upprättade tjänsteanteckningen. Enligt KK mening kan uttryckssättet ”bakomliggande ärendet” väl medge att KK samtalat med åklagarna om AA:s hälsotillstånd.

Bedömning

Det har inte kunnat klarläggas exakt vad åklagaren sa vid samtalet med handläggaren hos JO. Det förefaller som om åklagaren har uttryckt sig på ett sätt som kunnat missuppfattas. Det inträffade visar på vikten av att åklagare uttrycker sig på ett sådant noggrant sätt att missförstånd i möjligaste mån undviks.

AA yttrade sig över remissvaren och framförde även nya klagomål mot polis och åklagare.

Ytterligare handlingar i åklagarkammarens och polismyndighetens ärenden infordrades. Av dessa framkom bl.a. att överåklagaren MM vid överprövning i december 2008 beslutade att inleda förundersökning i ärendet. Sedan vissa utredningsåtgärder vidtagit lades förundersökningen ned i mars 2009.

Bedömning

De grundläggande reglerna om förundersökning finns i 23 kap. rättegångsbalken (RB). Förundersökning ska enligt 1 § inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att brott som hör under allmänt åtal har förövats.

Tröskeln för att inleda förundersökning är således låg. Det räcker att det förekommer anledning till misstanke om brott. Utrymmet för att vidta åtgärder med anledning av en brottsanmälan utanför ramen för en förundersökning är däremot mycket begränsat. Vissa enklare s.k. förutredningsåtgärder som t.ex. att infordra visst skriftligt material eller be anmälaren att komplettera sina uppgifter i något avseende kan vidtas i syfte att förbättra underlaget för att kunna ta ställning i frågan om förundersökning ska inledas eller inte. Det kan däremot inte komma i fråga att vidta åtgärder som har karaktär av brottsutredning. Förhör med vittnen eller personer som har pekats ut som gärningsmän får inte heller förekomma inom ramen för en förutredning (se bl.a. JO 1997/98 s. 98).

Vidare gäller enligt 4 § att en förundersökning ska bedrivas med objektivitet. Det kravet gäller också vid ställningstagande till frågan om förundersökning ska inledas. För all brottsutredande verksamhet gäller att handläggningen måste ske i sådana former att den inte ger fog för ifrågasättande av de utredande myndigheternas objektivitet. Denna princip äger en alldeles särskild tyngd när fråga är om utredning av brott som påstås ha begåtts av poliser eller åklagare. Det krävs således att verksamheten bedrivs i former som inte ger upphov till misstankar om att ovidkommande hänsyn har tagits.

I sin anmälan till JO uppgav AA att han polisanmält icke namngivna poliser och åklagare för ett ingripande och att BB beslutade att inte inleda förundersökning. Vid en efterföljande kontakt med BB, när AA ifrågasatt varför han inte förhörts, ska BB enligt AA ha uppgett att han kontaktat de två åklagare som polisanmälan kunde avse och förhört sig om det hade begåtts några felaktigheter och att det då inte framkommit något som var värt att utreda. BB har i och för sig bekräftat att han haft kontakt med åklagarna och även en polis men uppgett att kontakterna enbart varit föranledda av en oro för AA:s hälsa. Jag konstaterar således att ord står mot ord och jag har inte funnit det meningsfullt att ytterligare försöka utreda vad kontakterna gällt.

Enligt Åklagarmyndighetens bedömning fanns det inte något hinder mot att kontakterna togs eftersom dessa rörde AA:s hälsa och inte hans anmälan mot polis och åklagare. Myndigheten har även bedömt att det inte förelåg skäl att dokumentera vare sig samtalet med AA eller samtalen med berörda åklagare och berörd polis.

Jag delar inte Åklagarmyndighetens uppfattning i fråga om åklagares möjligheter att i ett ärende för vilket han ansvarar ta kontakt och samtala med åklagare eller poliser mot vilka en polisanmälan gjorts. Det krav på objektivitet som gäller för all brottsutredande verksamhet, och som gör sig särskilt gällande i utredningar rörande poliser eller åklagare, innebär enligt min mening att handläggande åklagare i

princip bör avhålla sig från att ta sådana kontakter under hand. Det gäller även om kontakten inte är avsedd att gälla de påståenden om brott som ärendet avser. Inte minst i ärenden av nu aktuellt slag är det nämligen, som jag redan antytt, av avgörande betydelse för tilltron till den brottsutredande verksamheten att anmälningar om brott inte bara prövas noggrant och utan ovidkommande hänsynstaganden utan också uppfattas bli föremål för en sådan prövning. Särskild försiktighet måste också iakttas i ett så tidigt skede av utredningen som det i det aktuella fallet var fråga om, eftersom då inga åtgärder för att utreda vad som faktiskt inträffat ännu vidtagits. Om en kontakt ändå undantagsvis måste tas bör denna dokumenteras, så att det i efterhand kan klargöras vad samtalet avsett.

BB har, som framgått, inte dokumenterat vad samtalen i det aktuella fallet gällde och jag anser mig inte ha tillräckligt underlag för att kritisera honom för att han tog dessa kontakter.

När det däremot gäller BB samtal med AA har uppgetts att detta inte tillförde något i sak. Jag har därför inga synpunkter på att det inte dokumenterades.

Vad AA i övrigt framfört föranleder inte någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas med den kritik som ligger i det ovan sagda.